

5
Eliezer ben Joel, hg-LVI, of Bonn, 12th/13th cent.

ספר ראבי"ה

הוא

אבי העזרי

לרבינו אליעזר ברבינו יואל הלוי ז"ל

ברך שני

פסחים יומא ר"ה מגילה סוכה ביצה

חגיגה מו"ק תענית

ת"ב - תתצ"א

יו"ל בהגהה מחודשת מתוך כת"י

עם הגהות והערות

על ידי

דוד בהגאון ר' שריה שליט"א דבליצקי

בני-ברק תשס"ה

דבפרק מקום שנהגו (נד ע"ב) דחי לה תלמודא דמבעוד יום לא אתי למעוטי אלא משחשיכה ושרי בין השמשות דתשעה באב ודתענית ציבור לשמואל, כולהו דחייתא נינהו וקיימא לן כרבי יוחנן וכדרש רבא (שם) דבין השמשות שלו אסור. ואמר ר' שמואל אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בלבד. ואסור ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, כדתנן לעיל (יב ע"ב) גבי תענית ציבור.

אמר ר' עליו על רבי יהודה ב"ר אילעאי ערב תשעה באב מביאין לו פת הריבה במלח ומתעטף ויושב בין תנור לכיריים ואוכל ושותה קיתון של מים ודומה כמי שמתו מוטל לפניו, ומתעטף כמו אבל שאסור בפריעת הראש. גרסינן בירושלמי (פ"ד ה"ו) רב מאן דהוה אכיל כל צרכיה הוה צבע פיסתיה אקיטמיה ואמר זו היא סעודת תשעה באב לקיים מה שנאמר (איכה ג טו) ויגרס בחצץ שיני הכפישני באפר.

ומיתבעי ליה לשנויי, אם היה רגיל לסעוד בעשרה בני אדם סועד בחמשה. ואף על גב דתנא קמא פליג אדרבן שמעון בן גמליאל בשאר מילי, בהא מילתא לא חזינן דפליגיגיט. וכן לא פליגי בהא דקאמר רבן שמעון בן

משום אבל אסור. כז. פסחים שם. כה. לשון הלכות גדולות דל"ט ע"ג עפ"י הגמרא כאן. כמ. פירוש דהתם בגמרא מפרש רבן שמעון בן גמליאל דאמר ישנה כיצד משנה שאם היה רגיל לאכול שלשה תבשילין יאכל שנים היה רגיל לשתות עשר כוסות שותה חמש היה רגיל לסעוד בעשרה בני אדם יסעוד בחמשה ומפרש אבי העזרי דלא פליג תנא קמא ארבן שמעון בן גמליאל אלא כתבשילין וכוסות דלעולם אינו רשאי לאכול יותר מתבשיל אחד וגם אינו רשאי לשתות אפילו כוס אחד של יין אבל במאי דאמר שאם היה רגיל לסעוד בעשרה בני אדם יסעוד בחמשה לא פליג תנא קמא דהא תנא קמא מחמיר טפי מרבן שמעון בן גמליאל דלרבן שמעון בן גמליאל סגי בשינוי שיעור התבשילין והכוסות ותנא קמא לא סגי ליה בשינוי אלא צריך שלא ישתה יין כלל ושלא יאכל יותר מתבשיל אחד ואם כן במאי דמתמיר רבן שמעון בן גמליאל דלא איירי ביה תנא קמא משמע דלא פליג עליה אבל אין נראה שיהא כן דעת הרמב"ם שלא הזכיר כלל הא דאם היה רגיל לסעוד בעשרה יסעוד בחמשה (כ"י סי'

חייב אלא² באוכל תרטימר בשר אלא בבשר שהוא כשלמים דיש בו שמחה וממשיך בתריה³. ואמר רבא (שם ע"ב) אכל בשר עוף אינו נעשה בן סורר ומורה. וגרסינן בפרק [קמא] דחגיגה הלכה ישראל יוצאים בנדורים (ה ע"ב) ושמתת מי שיש בהם שמחה⁴. ונראה דהוא הדין בסעודה המפסקת שרי. וכן פסק רבינו שב"ט⁵.

יין מוגיתו עד כמה כ"ל זמן שהוא תוסס וכמה תסיסתו שלשה ימים. ובתר הכי אסור לשתות בסעודה המפסקת. ומסקנא דערב תשעה באב קודם שש שעות שרו כל הני אפילו אפסיק לסעודתיה, ובתר שש אסירי דדוקא⁶ בסעודה המפסקת, דהילכתא בתרויהו לקולא.

7 ואי⁷ מיקלע תשעה באב בחד בשבתא אי נמי איקלע בשבתא ונדחה בחד בשבתא, אוכל אפילו בסעודה המפסקת בשר ושותה יין ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו. ויש נוהגין⁸ שאינם אוכלים בסעודה המפסקת בשר ואין שותים יין אפילו בשבת, שאין חובה להעלות על שלחנו כסעודת שלמה אך רשאי לעשות כן, ושלש סעודות השבת יכול לקיים קודם סעודה המפסקת. וצריך להפסיק מבעוד יום דלא גרע מתענית ציבור שאוכלין ושותין מבעוד יום כדאמרין בפרק קמא (יב ע"ב). ואף על גב

רמו תרלט. ב. תיבת א"א (זו או שלאחריה) יתירה. כא. ע"י ב"ח ופרישה וט"ז סי' תקנב שהקשו הא בסנהדרין שם מבואר דבסו"מ לא מוחיב אפילו בשהה לילה אחד. ועי"ש שהאריכו. כב. יצאו עופות שאין בהם שמחה. או"ז וכע"ז בגמרא שם. כג. ועי"ש בטרד שנחלק על רבינו: דלאו משום שמחה לבד אסור אלא כדי להרבות אבל. [בכ"י שם אחר שהביא דברי רבינו ורשב"ט מהמרדכי, כ' שהמרדכי כ' בשם דלדידן דנהגין איסור מ"ח אסור אפילו בשר עוף ובשר מליח. ע"כ. ואמנם במרדכי שבדפוס אחר שהעתיק הלשון שבספרנו המשיך "ומיהו לדידן דנהגין" ואין לדעת מתוכו אם המשך דברי רבינו הן או דברי המרדכי הן, אבל בכחה"י דהמרדכי מפורש: ונראה לעניות דעתי דלדידן וכו']. כד. צ"ל ודוקא. כה. לשון בה"ג דל"ט ע"ג עפ"י הברייתא דכ"ט ע"ג. כז. כ"ה בטרד שם בשם רב שר שלום [ועי' גם אוצה"ג עמ' מג ואילך] וכ"ה בס' הפרדס מנהג ת"ב ובראב"ן דקפ"ב ע"ד וברוקח סי' ש"ב ובשבה"ל סי' רסו. ועי"ש בטרד שאחר שהביא דברי רבינו ויש נוהגין וכו', כתב דכיון דנמנע

בירושלמי דברכות"א כי לא דבר רק הוא וגו' (יכרים לכ מו) ואם ריק הוא מכס הוא ריק לפי שאין אתם יגיעים בו.
[לא ע"ב] גרסינן^ב בגמרא דידן אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב ראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדריכם שנאה נפשי וגו' (ישעיה א), והיינו חזון ישעיהו, ואנן לא נהגינן הכי, אלא לעולם קרינן חזון ישעיהו בשבת הסמוכה לתשעה באב.

וכבר היה שרצה להנהיג רבינו אפרים לקרות בגרמיישא כרב יהודה, ולא שמעו לו. ומורי הר"ר אליעזר זצ"ל שלח לו דרב יהודה בר שילת אמר רב סבירא ליה כמאן דאמר בשילהי מסכת תענית (כט ע"ב) נוהג אבילות מראש חדש ועד התענית. ופלוגתא היא דרבי מאיר ורבי יהודה ורבן שמעון בן גמליאל התם, ופסקינן התם אמר רב[א] הלכה כרבי מאיר והלכה כרבן שמעון בן גמליאל ותרווייהו להקל דאין אסור לא לפניו ולא לאחריו אלא אותה שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה. והפטרה דחזון ישעיהו נהגו לקרותה בניגון קינה, וענין^ג אבילות הוא. ואף על גב דשבת שמפטירין בה אינה משבת שחל תשעה באב להיות בתוכה, כיון דבחול לא אפשר לאפטורי מפטיר בשבת.

והקשיתי למורי לדבריו קשיא דרב אדרב, דרב קאי אמתניתין וקאמר רב לא שנו אלא לפניו אבל לאחריו מותר. ותו דפרכינן לשמואל מברייתא דקתני שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה וכו' עד לפניו אסור לאחריו מותר קשיא לשמואל, מכלל דלרב מסייעא ליה, דדוקא שבת שחל תשעה באב

כדרכנות (פ"ו ה"ו) שכתוב שם בתעניות של תשעה באב ובשבע אחרונות של עצירת גשמים קורין בברכות וקללות אבל תעניות אחרות קורין בויחל משה ומפטיר דרשו ה' ויש אומרים שאין מפטירין והעם נהגו להפטיר. ואיכא למימר דלא פליגי, דמתניתין בשבע תעניות אחרונות מיירי. ומיהו בתשעה באב סמכינן אגמרא דידן דאמרינן (לא ע"ב) אמר אביי והאידינא נהוג למיקרי בכי תוליד ומפטירין באסף אסיפס. וראיתי נמי שכתב רבינו שב"ט דאהיהא דמסכת סופרים סמכינן^ד. ובגמרא דידן גרסינן הכא (ל ע"ב) ובמסכת תענית פרק קמא בסופו (יב ע"ב) מפלגא דיומא לפניא רבעא דיומא קרו ומפטירי וכו', אלמא דמפטירין. ובפרק שני דתענית בסופו בירושלמי (ה"ב) גרסינן אהא דתנן אין גוזרין תענית על הצבור בתחלה בחמישי במה קורין רבי יוסי אמר ברכות וקללות שבמשנה תורה כו' עד ועכשיו אין אנו קורין אלא ויחל משה ומדלג מעשה העגל ומתחיל מן פסל לך עד אשר אני עושה עמך. עד כאן לשון הירושלמי. ומן הלשון משמע דמעכשיו לשון גאון הוא^ה. ואין לתמוה על מנהג שלנו^ו דהא חזינן בגמרא דקאמר אביי והאידינא נהוג עלמא למיקרי בכי תוליד, וכן טובא, ואף על גב דפליג המנהג על הברייתא דמייתי בסמוך. וטעמא שלא היו חוששין בקריאתם ובהפטרותיהם אלא שיהא רק מענין היום. והכי נמי סמכינן אמנהג וסמוך הגאונים ורבנן סבוראי, כיון דאביי תלה לה במנהגא. ואין לנו רשות לשנות משום אל תטוש תורת אמך (משלי א ה), דזימנין סמכו אירושלמי וזימנין סמכו אמסכת סופרים ואמרינן

ה. כגירסת הגר"א שם. ו. כלומר מה שקורין ויחל בתעניות [וא"צ למש"כ דלא פליגי] וכ"ה במדכ"ד ד' תחלא. ז. בכתה"י בטעות גזירה. ה. ואכן בירושלמי דידן ליתא [וכן ליתא גם ברפ"ד דתענית ורפ"ד דברכות שגם שם איתא להך ירושלמי]. ז. שקורין ויחל בתעניות. י. במהדור"ק וז"ל אגאונים. [ונוסחת ספרנו נכונה, והכונה שהגאונים סמכו

על המנהג וכמ"ש לעיל לשון גאון הוא]. יא. לפנינו בברכות ליתא. ואולי צ"ל בכתובות (ספ"ח). ונמצא גם בפאה פ"א ה"א ועוד. יב. כל הענין שלהלן נמצא כבר לעיל סי' תקנו ע"ש כי לא נכפלו כאן המראי מקומות שנכתבו שם. יג. בכ"ל הענין. והמנהג לקונן בהפטרת חזון נזכר במג"א סי' רפב סק"ד בשם הריב"ש. ואולי לזה נחנן המאירי במגן אבות סי' כד:

פה
ין
ין
זל
ות
רא
(א
אל
יש
של
לא
ום
לך
יר
ית
י
נה
זל
ום
ה
א
ת
א
ת
ש
ין
י
א
ן
ם
(
ה
ה
ז
ז
י
ם
(

שאלות ותשובות

לרבנו הגדול מרנא ורבנא
הרב יצחק בר ששת זצ"ל

יו"ל מחדש
ע"פ כתבי יד ודפוס ראשון
עם מבוא, ציונים, מקורות, הערות ומ"מ לד' חלקי שו"ע

בעריכת

דוד מצגר

חלק ראשון: א — שמח

מכון אור המזרח
מכון ירושלים • תשנ"ג

דהא דשרי גבי מולך ההוא ולא אנוס ולא מוטעה, וליכא לא מלקות ולא מיטה, אלא דמשום קדוש השם יש לו ליהרג ואל יעבור. אבל אם עבר ולא נהרג אין צו לא מלקות ולא כרת ולא מיטה, כיון שעשה באונס. אלא הכא מיראת אדם שיזיקהו קאמר, דומיא דהמן שלא היה צו סכנת נפשות, אלא מיראתו שלא יזיק להם שהיה גדול צפית המלך. וכי הא אמר אבי שהוא חייב. דהרי הוא כאלו עובדה מרצונו. ורצא אמר פטור, דכל שאינו מודה צה שיש צה כח לעשות כלום ואינו עובדה מרצונו אלא מאהבת אדם או מיראתו פטור¹³.

עוד אפשר לדחוק לדעת הר"ם ז"ל דיותר יש לפטור עובד מאהבה ומיראה צלא קבלת אלהות, משום דמני לאנוס, אע"פ שעבדה דרך עבודתה, ממי שעובד ומכוין לבוזה. כיון שעובד צרלון צמה שדרך עבודתה צארתו צו, אלא שעובדיה חושבין שהע"ג ההיא חושקת צארתו צו, כדאמרינן צפסחים¹⁴ שרא דעניותא נציל שמיא, וזה טועה צוה ומכוין לצויה. ולזה כתב הרצ ז"ל חייב ומציא קרצן על צגגמו. ור"ל שאינו מזיד ואינו צר סקילה וכתר אלא חייב חטאת כשוגג.

סימן קיא

עוד כתבת ידוע הוא שכל אחד מישראל חייב במצות נר חנוכה אפילו עני המתפרנס מן הצדקה ימכור כסותו יען המצוה חביבה. וא"כ כל אחד חייב להדליק ולברך בביתו. ומה שנהגו כל ישראל להדליק ש"צ או השמש בבהכ"נ למה. אי לפרסומי ניסא כל אחד חייב להדליק בביתו, ואי להוציא עניים ידי חובה כמו קדוש, הרי העני המתפרנס מן הצדקה חייב להדליק בביתו. וכמו שביליל הפסח אין מקדשין בבית הכנסת כן ראוי לעשות בני"ח. א"כ הברכה שמברך המדליק בבית הכנסת יראה שהיא לבטלה. ואם נאמר להוציא עצמו באותה הדלקה בודאי אינו יוצא משום חשד. שאם חצר שיש לה שני פתחים לב' רוחות צריכה שתי נרות כרבא¹ משום חשד שמא לא הדליק. כ"ש החזן או אחר שחייב להדליק בביתו. ועוד שלא נהגו כן אלא שחזור ומדליק בביתו. ובקשתי וחפשתי טענה להציל החזן מברכה זו והיא קרובה ממנו. תשובה המנהג הזה להדליק צהכ"נ מנהג ומיקון הוא משום פרסומי ניסא. כיון שאין אנתנו יכולין

לקיים המצוה כתקנה כל אחד צציתו שהיא להניחה על פתח ביתו מצמוץ, כדמנן² צההיא דגמל טעון פשתן וכו'. וכיון שעמה שיד האומות תקפה עלינו ואין אנו יכולין לקיים המצוה כתקנה, ומדליק כל אחד צפתח ביתו מצפניס, ואין כאן פרסומי ניסא כי אם לצני ציתו לצד. לזה הנהיגו להדליק צהכ"נ לקיים פרסומי ניסא.

ואע"פ שאין מצרכין על המנהג, וזה צמנהג קל, כמו מנהג של ערצה שאינו אלא חצטא צעלמא. אבל צוה שהוא לפרסם הנס צהכ"נ צרציס, מצרכין עליו. כמו שנהגו לצרך על ההלל של ר"ח, ואע"פ שאינו אלא מנהג, ואין צוה משום צרכה לצטלה כלל, וכדעת ר"ח ז"ל³, ומ"מ צאותה הדלקה של צהכ"נ אין אדם יולא צה, וצריך לחזור ולהדליק כל אחד צציתו⁴, דמנזות חנוכה נר איש וציתו⁵.

סימן קיב

כתבת מנהג ארצות אלו להוסיף ביום שבת לקרות בתורה יותר מזו. ונסתפקת אם יוכל אחד להפטיר בנביא ולא יצטרך לחזור לקרות ולברך מה שקרא אחרון. ואמרת דכיון דאפליגו בפרק הקורא את המגילה¹ מפטיר אם עולה למנין ז' או אינו עולה, דאי הלכתא כמאן דאמר עולה, לא יצטרך לחזור ולברך, דכיון דמוסיפין עליהן אחר שיאמר החזן קדיש לא יצטרך לחזור ולברך ולקרות, דיראה דתהוי ברכה לבטלה. ואי כמ"ד דאינו עולה, דקריאת מפטיר בתורה תחלה אינו אלא משום כבוד התורה. א"כ יראה שלא יוכל

7c

להפטיר בנביא מאותם שקראו בתורה ואפילו הוסיפו על שבעה, ואם שמא יוכרח להפטיר אחד מהם שיצטרך בהכרח לקרות מה שקרא אחרון כמנהגנו היום. ואמרת שרוב המפרשים² ובראשם הרא"ש ז"ל³ פסקו כמ"ד עולה. וקרה מקרה שיום שבת חזון לא היה מי שידוע להפטיר אלא אחד שעלה בקריאת התורה. ועלו יותר מד', וזולתו לא היה מצוי אז לדעת לקונן. ואמרת שלא יצטרך לחזור לברך ולקרות בתורה אחר שקרא תחלה בכלל העולים, ולא תהיה ברכה לבטלה אם נעשה כהוגן. ויסכים האדון יודיעני וישמח לבי ויגל כבודי.

13 בכס"מ הלי ע"ז שם הביא דברי הריב"ש כאן. ובספר באר שבע כריתות ג, א ד"ה אלא מאהבה הקשה הלא המן נעבד מיראה שמא יהרגנו. ועיי' שו"ת חיים שאל ח"ב סי' מב אות יד, ובספר אור גדול סי' א דף כא ע"ב כ ד"ה הנה, ודף כב ע"ב א ד"ה שוב ראיתי. 14 קיא, ב. קיא 1 שבת כג, א. 2 שם כא, ב, וב"ק סב, ב [פ"ו מו]. 3 בתוס' ברכות יד, א ד"ה ימים. וכ"ה בספר הישר לר"ח (מהדורת שלזינגר) סי' תקלו. וראה בתוס' רי"ד סוכה מד, ב מש"כ בגדר ברכה על מנהג לחלק בין הלל דר"ח

וכין חבוט ערכה. ועיי' שו"ת חכם צבי סי' פה שכתב לברך בני"ח אף לשיטות שאין מברכים על מנהג. ועיי' שבלי הלקט סי' קפה שאין לברך בבית הכנסת. וראה מש"כ בזה בספר ברכ"י אור"ח סי' תרעא אות ו. *4 רמ"א אור"ח סי' תרעא סי' 5 דברי הריב"ש מובאים בב"י אור"ח שם. וראה טעמים אחרים בריטב"א שבת (רייכמן) כג, א, ואורחות חיים הלי חנוכה אות יו. קיב 1 כג, א. 2 תוס' שם ד"ה חד בשם ר"ח, וכ"ה בספר הישר (חלק השו"ת) סי' מח אות ח, ר"ן מגילה שם ד"ה איבעיא. 3 מגילה פ"ג סי' ה.

משום צרכה לבטלה, כמו שאין משום צרכה לבטלה כשמזכרין כל אחד מן העולים לפניו ולאחריה, אף על פי שזמן הדין לא היה לצורך. אלא פותח מצדך לפניה, וחותם מצדך לאחריה. אלא שכיון דתקנו רבנן שכל אחד מצדך לפניו ולאחריה, גזרה משום הנכנסין ומשום היוצאין, אין כאן צרכה לבטלה, הכי נמי דכותה. ובשלמא אם המפטיר הוא אותו שקרא אחרון, היה אפשר לומר שלא יחזור לקרות ולצורך, אף על פי שהפסיקו בקדיש, צין קריאת התורה לקריאת ההפטרה, דבזמן מועט לא חיישין משום הנכנסין. וגם בזה יש לדון, כיון שאין דרך להפסיק צין קריאת המפטיר בתורה לקריאת ההפטרה. אבל כשאחד מן העולים האחרים הוא המפטיר, אין ספק אללי שצריך לחזור לקרות ולצורך.

L

← תשובה צין למאן דאמר מפטיר עולה, צין למ"ד אינו עולה, כולהו ס"ל דעולא דאמר, דמפטיר אינו קורא בתורה אלא משום כבוד תורה. אלא מאן דאמר עולה, ס"ל דכיון דמ"מ הא קא קרי, עולה. ומ"ד אינו עולה ס"ל דכיון דלא קרי אלא משום כבוד תורה אינו עולה. וכן נראה מלשון הגמ' אע"פ שמלשונך אין נראה כן אלא דהא דעולא בפלוגתא היא.

ולענין שאלתך נראה שכיון שהש"ס הפסיק בקדיש אחר הקוראים שהמפטיר אחר כן אף אם הוא מאותן שקראו בתורה צריך לחזור ולקרות* משום כבוד התורה, דהא איכא למיגזר משום הנכנסין שלא לראוהו קורא בתורה, ויאמרו שאין המפטיר צריך לקרות בתורה, ומעתה אין בזה

סימן קיג

ר"נ ועצריה וכו'. וזה הטעם מעשו מוכיחין שבכונה היה רוצה להכשיל הצבור להאכילם טרפה*2. ומעתה אין קומצין עליו לאכול משמיטתו עד שיעשה תשובה, שלא יסופק עליו שעושה בהערמה, ועל פי הדרך המוזכר שם צפ' זה צורר. ואפילו כשמנצל הנשר מסלקין אותו, כיון שהוא טעם לבני העיר. ואין צריך התראה, כדאמרין בפרק המקבל³ מקרי דרדקי שאלא טבחא ואומנא וספר מתא כולהו כמותרין ועומדין דמי. כלומר, ומסלקין אותו בלא התראה לפי שיש להם להשתדל ולהיות וריזין במלאכתן הרבה, הואיל והעמידו אותו הצבור עליהן. וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"י מהל' שכירות⁴ שכל אלו הם צהם אומנין לבני העיר. ואם כשמנצל והפסיד הנשר ואולי לא היה מזיד שהרי הוא חייב לשלם, אעפ"כ מסלקין אותו לפי שהוא פסידא דלא דהר, שאולי זה היה צריך לצער עתה, או שהיו לו אורחין ודמי בשחו לא משלם, כ"ש שיש לסלקו אם הוא חשוד להאכיל טרפות כמזיד⁴.

ואף ע"פ שכתוב בצדושי הרשב"א ז"ל⁵ בשם הראב"ד ז"ל⁶, דאע"ג דלא צעינן התראה מיהו חזקה צעינן. ר"ל שיהיו מוחזקין בכך שעשו כך שנים או ג' פעמים, זהו צאותן המזכרים שם שאינו אלא הפסד ממון וגם אפשר שהם מוטעין או שוגגין. אבל בחשוד להאכיל אסור, מיד מסלקין אותו כדאמרין צפ' גיד הנשה⁶ בטעם שנמלא אחריו חלב כשעורה מעצירין אותו, כו"ס מעצירין אותו ומלקין אותו. וכן צפ"ק⁷ בטעם שלא נמלאת סכיני יפה. וכבר כתב הרשב"א ז"ל בתשובה⁸ דטעם שינתה טרפה מתחת ידו, אין לו התנוללות לומר שוגג הייתי שא"כ לעולם יאמר כן.

עוד כתבת קרה בינינו שאחד משני בודקי הקהל בדק כבש אחד ואחר שבדקו הוציא הריאה ומכרה. אח"כ בא חבירו הבודק הב' וראה הכבש ואמר שנכנס שם לדעת אם יעשו לו חלק בבשר. ועיין בכבש בשומנו ובחלב הכליות, ואז ראה בין צלעותיו סרכות תלויות כמו שיקרה בצדי הבהמה שנסרכה בצלעותיה. ושאל זה הרואה לבעלת הבית שהכבש תלוי שם על הריאה אנה היא, השיבתו שנמכרה. כששמע ענין זה הבודק שבדקו הלך לבית הקונה הריאה וחתכה חתיכות, בא אלי הרואה והגיד הענין. שלחתי בעד הריאה והביאה חתיכות חתיכות. חקרתי על ענין זה והעידו שאחר שיצא קול החקירה הזאת נחתכה הריאה, והוסיף על חטאתו פשע, שהלך ועקר את הסרכות שהיו נראות בין צלעות הכבש אשר מצאן הרואה. ושלחתי והביא הכבש לפני ולא נמצאו כבראשונה. והעידו שאחר שיצא הרואה הכבש לבא אלי, נכנס לשם הבודק ועיין בכבש. גם העידו שראו הסירכות שם בין הצלעות. ושאלתי את פי הבודק ואמר שאמת היתה שם סירכא, אבל היתה תלויה. אמרתי לו מדוע עקרה מן הכבש. לא היה לו פה להשיב ולא מצח להדרים ראש. אסרתי הכבש כי הוא בעצמו שם החשד במה שעשה. ומנעתיו לבלתי יברוק. ולא רציתי לנדותו ולא לענוש עד יבא דברך האדון לדעת מה יעשה לו, ובעלי הכבש שאלו שיפרע להם הבודק ערכו. ואמרתי להם שאין להם טענה כנגדו כי בודאי טרפה היה. הראוי בזה אם נעשה והנשאר לעשות. ואם להם זכות כנגד הבודק יודיעני האדון ולא נזוז מיניה.

תשובה לסלק הטעם כדן עשית. כדאמרין צפ' זה צורר¹ ההוא טבחא דנפיק טרפה מתומי ידיה ופסליה

במ"מ שם. ח"י למסכת זו לא הגיעו לידנו בשלמותם. ועי' מים עמוקים סי' כד (דף יד ע"א). 5 בחי' לב"מ שם ולא הגיעו עדין לידנו. ומובא לפנינו גם בחי' הר"ן שם. ועי' בחי' סנהדרין המיוחסים להר"ן כה, ב מש"כ בשם הראב"ד. 6 חולין צנ, ב. 7 שם יח, א. 8 ח"א סי' כ [סי' חרלב הוא מהר"ם מרוטנבורג עיי"ש בסי' תרכט].

*4 אר"ח סי' רפב ס"ה. [ועי' ב"י שם ובשו"ת נוב"ת אר"ח סי' קי והסכים עמו רע"א אר"ח שם. ועי' שו"ת ויקרא אברהם אר"ח סי' יא והר צבי אר"ח סי' סח].
קיג 1 סנהדרין כה, א. *2 יוד"ד סי' קיט סעי' טו. 3 ב"מ קט, א. 4 הל' ז. 4 א ראה שו"ת שארית יוסף סי' כב. 5 ב"מ שם ועי'

(12)

ספר המנהגים

מגן אבות

מאת

רבינו מנחם ב"ר שלמה המאירי

נערך מכתב יד

עם הקדמות הלכתיות

עם פירוש

הדרת ראשונים

ובו השוואת מדברי רבינו בשאר ספריו

עם אוצר דברי רבותינו הראשונים

וציוני מקורות והערות

מאת

הרב יקותיאל בהרה"ג דב כהן שליט"א

76 המאירי: שאנו נוהגין לומר אבינו מלכנו בכל עשרת ימי תשובה, אף בשבת שבהם, והם מוחים שלא לאומרו בשבת, אלא אם כן הוא יום ראש השנה או יום הכפורים.

76

הוא שאנו נוהגים לומר אבינו מלכנו בשבת של ראש השנה ושל עשרת ימי תשובה, והם אינם נוהגים כן¹, וצווחים עלינו היאך אתם מתפללים בשבת תפלה של שאלת צרכיו של אדם, ולא ניתן השבת לתפלה של שאילת צנן², אלא לתפלת של שבה והודאה וקדוש יום השבת וזכירתו³.

נמתי להם, והלא אף הימים טובים לא ניתנו לתפלה של שאלת צנן⁴, אלא לתפלה של שבת והודאה וקדוש היום טוב וזכירתו כשבת, וא"כ

בראש השנה עצמה וביום הכפורים עצמו⁵ היאך אתם נוהגים לאמרו, אלא שהדבר ידוע שעשרת ימים אלו⁶ נתנו לתשובה וזכרנו כל מיני תפלות, מה שלא הותר בשאר ימים טובים. וכן הותרו בהם דברים שלא הותרו בשאר ימות השנה אף בחול⁷, שהרי אמרו⁸ אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות⁹, ובכאן נהגו רוב הגאונים¹⁰ להוסיף בכלם חוץ מברכת רצה¹¹, והרי יש בהם שאלת צנן¹² על החיים ועל הפרנסה, ומפני שאותם הימים נתיחדו לתשובה ולזכרנו כל מיני תפלות¹³.

הדרת ראשונים

שום דבר בג' הראשונות ובג' אחרונות, וראיה לדבר אצלם ממה שאמרו לעולם אל ישנה אדם צרכיו לא בג' ראשונות וכו' שברכות אלו לשבחו של מקום הם סדורות ואין בהם מקום לשום שאלת צורך לא ליחיד ולא לרבים, והעידו במנהג שתי ישיבות של ספרד שלא היו מוסיפים בהם דבר.

9. רוב הגאונים במחזור ויטרי סי' שכו כתב שהן מתקנת רבנן סבראי. ורי"ן גיאת הלכות תשובה כתב שהן מתקנת חכמים ראשונים, ורבינו מנוח כתב שהוא מנהג קדום בימי הגאונים, וראה מסכת סופרים יט, ו.

10. חרץ מברכת רצה אוצה"ג ר"ה סי' כת, ברכות סי' רכה שבה"ג כתב שלא לומר במודים — זכור רחמין וכבוש כעסך. וכמש"כ רבינו בחיבור התשובה שם: שיתחדשו בכל הברכות דברים מעוררים הטבע, מלבד ברכת העבודה שלא נתחדש בה דבר מצד שהיא תפלה על זמן עתיד, ו"ל בנין ירושלים, לא יפול בה תפלה על ענין היום. והוא כנגד שיטת רב עמרם גאון והרב ר' אשר, שהביאן רבינו בחיבור התשובה מאמר ב פרק ח, שכתבו לומר זכור רחמין וכו' בברכת הודאה.

11. כל מיני תפלות מעי"ז כתב הר"ן משם הרמב"ן ר"ה לב, א: ועכשיו נהגו לומר בברכת אבות זכרנו ובגבורות מי כמוך ובקדושת השם ובכך ובהודאה וכתוב לחיים ובשים שלום בספר חיים, והרב ר' יצחק אבן גיא ז"ל כתב דעי"ג דאמרינן לא ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות וכו' והרמב"ן ז"ל מצא סמך לדבר במסכת סופרים שכתוב בה כלשון הזה וכשם שחתימתן של ר"ה ושל יוה"כ משונה משאר הימים כך תפלת משונה.

1. עשרת ימי תשובה בהמנהיג הלכות ר"ה הביא מחלוקת על כל עשרת ימי תשובה וז"ל ובצרפת ופרובינצא נהגו לומר מר"ה ועד הכפור אבינו מלכנו ולא נהגו כלל בספרד.

1 א. אינם נוהגין כן הכוונה רק בשבעה הימים שבין ר"ה ליו"כ, וכמש"כ רבינו במפתחותיו לענין: והם מוחים שלא לאומרו בשבת אלא אם כן הוא יום ראש השנה או יום הכפורים. וכך הביאם רבינו להלן שטען נגדם: וא"כ בר"ה עצמה ובידה"כ עצמו היאך אתם נוהגים לאומרו. ומתבאר שכולם הסכימו לאומרו בר"ה יוה"כ.

2. שאילת צורך ראה בענין זה בשו"ת ראב"י אב"ד קא. 3. וזכירתו שביום שבת נפל מחלוקת בין הגאונים בענין זה, יש שנהגו לאומרו אף בשבת, הן שבת של ר"ה הן שבת שבנתיים, ויש שכתב שאין ראוי לאומרו, שהרי אף תפלת שמונה עשרה בטלו — היאך נאמר אבינו מלכנו שאינה רמוזה ככל התלמוד (רבינו בחיבור התשובה מאמר ב פרק ב).

4. עצמו כשאינם חלים בשבת.

5. שעשרת ימים אלו וכו' עפ"י הגמרא בר"ה יח, א ועי' ראש סוף המסכת ריצ"ג ח"א, מג. ובינו ירוחם נתיב ו ח"ג. אבודרהם וארחות חיים ר"ה. גאוניקא עמ' רס"ג.

6. אף בחול וראה גאוני מורח ומערב סי' קכב: ב' ימים טובים של ר"ה ושבת שבין ר"ה ויה"כ רגילין בבי' ישיבות בדברי רחמים ותחנונים מקרית הגבר ועד שחרית ונפלים על פניהם אחר התחנונים כדרך שעושין בחול.

7. אמרו ברכות לד, א.

8. ולא בשלש אחרונות וראה בחיבור התשובה לרבינו מאמר ב פרק ב על ההוספות זכרנו לחיים וכו' שכתב: אינם סדורות בהם על [ח]ז"ל ואף בעיקר יצירתם יש מחלוקת ישנה בין הגאונים יש מי שאומר שאסור להוסיף

קצת דברים של שאלת צנורך, הכל נגרר אחר העקר.

ומה שאמר הרב³⁶ שאינה רמוזה בכל התלמוד, הלא הוא נמצא עמנו פה³⁷ במסכת תענית³⁸, והוא שאמרו שם: מעשה ברבי אלעזר שירד לפני התבה אמר עשרים וארבע תניות³⁹ ולא נענה ירד אחריו ר' עקיבא אמר אבינו מלכנו הטאנו לפניך⁴⁰ ונענה, הרי שתפלה זו היתה ידועה אצלם כתפלה חשובה. וכן הדין, מפני שעקרה לתשובה וליחוד השי"ת, ושאלות כללות להעמדת העם הנבחר, אשר בקיומו שישגב שמו של ה"ה ית' שמו וית' זכרו. ואע"פ שיש בקצתם דברים של שאלת צנורך, הואיל ואינם צרכי יחיד אלא צרכי רבים דרך כלל מותר, וכן שהכל נגרר אחר העקר שהוא התשובה והכנעת היצר ויחודו של הקב"ה ית' ושבת והודאה. L

וכיוצא בזה אמרו בתלמוד המערב⁴¹ ששאלו שם (מהם) [מהן] לומר זוננו פרנסנו בשבת והשיבו שאם טופס ברכתו נינהו, כלומר שמאחר שעקר

וכן כתבו הגאונים שאע"פ שהשבת נאסר בכל מיני הספד ובכל ענין של קינה, בשבת³³ איכה התירו לקונן בצבור דרך הכנעה ושבירת יצר מפני שיש בזכירת החרבן והתאונן על הצרות שאירעו באותו זמן חלק משךשי התשובה, וכל שעיקרו לתשובה ולהכנעה הותרו שאר התפלות אנכן, וכל שכן בימים המיוחדים לכך והכל נגרר אחר הענין עקר.

אחר כן נלגלו עלינו מה שמצאו בספר העתים ברצוני בנסח זה: נהגו בקצת מקומות לומר אבינו מלכנו בשבת שבכל עשרת ימי תשובה ואנן לא חזינו הכי³⁴, וכל שאומרו מעות הוא בידו, שאף שמנה עשרה שהוקבעו בתלמוד³⁵ נאסרו, כל שכן אבינו מלכנו שלא מצאנוה רמוזה בכל התלמוד.

נמתי להם, דברי הרב נמשכים אחרי האוסרים, ואנו כבר ביארנו שאין דמיון לימים אלו עם שאר הימים אף לשבת ויום טוב שבהם, שימים אלו נתיחדו לתשובה וכל מיני התפלות הם הערה לתשובה והכנעת יצר, ואע"פ שנתערבו ביניהם

הדרת ראשונים

- יקבל תשובתו, ממה שאמרו בגמ' תענית על ר' עקיבא אמר אבינו מלכנו ונענה, וסיים רבינו: וכבר נתפשט המנהג לאומרו אף בשבת בכל גלילותנו אלה. והמגיה שם כתב שלא מצא מי מהגאונים האוסרים לומר אבינו מלכנו, ועכשיו נתברר שכנראה כוונתו לרב אלברצלוני. וכ"כ בליקוטים מהלכות אמרכל: ואין אומרים אבינו מלכינו בשבת אפילו בשבת של עשי"ת כיון דאפילו י"ח ברכות דאינון חובה ביטלו חכמי התלמוד כל שכן אבינו מלכנו.
37. נמצא עמנו פה וכו' וכ"כ בהמנהיג הלכות ר"ה: ויש סמך למנהג צרפת דאמ' בתענית וכו' אב"ן (= אברהם ברבי נתן, הירחי) ביסוד הערממי. כלומר עפ"י יסוד רב עמרם גאון בסדורו, ראה סדר רב עמרם הלכות תענית במהדורת גולדשמידט עמ' צג. ובצינונים שם מחזור ויטרי עמ' שפד. סידור רש"י סי' קפ עמ' פג. ראבי"ה ח"ב עמ' רל"ה. שבלי הלקט סי' רפז.
38. תענית כה, ב.
39. תניות כ"ה ברבינו שם. בגמרא לפנינו ברכות. ובסדר רב עמרם שם ובהמנהיג: רננות.
40. חטאנו לפניך כ"ה בסדר ר"ע מחזור ויטרי ובכ"י מינכן. בגמרא לפנינו לא נמצאים תיבות אלו: אבינו מלכנו חטאנו לפניך.
41. בתלמוד המערב שבת פט"ו ה"ג.

- על צרכי הגוף, והוא שהתירו שאלתם [— דוקא] בברכות אמצעות מעין כל ברכה וברכה, כלומר שאם היה לו חולה כלולו בברכת רפאנו והדומה לזה, אבל תוספות אלו אינם אלא תפלה על חיי הנפש והערת השתדלם בתשובה וכו'.
33. הגאונים וכו' בשבת איכה ראה אוצר הגאונים תענית קב. ועי' מהר"ם מינץ סי' פז. ועי' מהר"ם בריסק ח"ב סי' ח.
34. לא חזינו הכי וכך כתב הר"ן ר"ה לב, ב: והר"ד יהודה בר ברזילי אלברגילוני ז"ל כתב שאין אומרים צדקתך בראש השנה ויה"כ שחל להיות בשבת ולא אבינו מלכנו. והר"ן כתב שמנהגנו עכשיו שלא לאומרו בראש השנה שחל להיות בשבת אבל אומרים אותו ביום הכפורים שחל להיות בשבת, ואפשר דטעמא וכו' ואבינו מלכנו נמי כיון שהוא שאלת צרכים בשבת לא התירו לאומרו, אלא ביום הכפורים שחל להיות בשבת שהוא שעת גמר דין שאם לא עכשיו אימתי.
35. שהוקבעו בתלמוד מגילה יז, ב ועי' ברכות כה, ב.
36. שאמר הרב רמב"ן. וראה בחיבור התשובה לרבינו שם שהביאן מכתבת גאון, וז"ל רבינו: ויש שכתב שאין ראוי לאומרו שהרי אף תפלת שמונה עשרה ביטלו היאך נאמר אבינו מלכנו שאינה רמוזה בכל התלמוד. ועל כך כתב רבינו: ומה שגאון זה אומר שאינה רמוזה בכל התלמוד,

בעזה"י

תשובות

התעוררות תשובה

על ארבעה חלקי שולחן ערוך

מאת מרן

הגאון האמיתי שר התורה והיראה
מופת הדור והדרו עטרת תפארת ישראל
רבינו שמעון סופר זצוק"ל
רב ואב"ד ערלוי יע"א

ערוך ומסודר במהדורה מחודשת בתיקונים ומראי מקומות

על ידי

מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי-יד
על-שם החתם סופר ז"ל
בעיה"ק ירושלים תובב"א

סימן שנד

76 בטעם שדברים שבצניעה נוהג בת"ב שחל בשבת

יש להמיר דבלא קו"ל דנגין בית המקדש אינו דוחה שבת, דשבת המירא קדושתו מבנין ביהמ"ק כדליתא במס' יבמות (ו' ע"ה) וברמב"ם הל' בית הכתורה (פ"ה ה"ב), א"כ למה מתחבלין בת"ב שחל בשבת בדברים שבצניעה וכדליתא ברמ"ה (ס' תקנ"ד ס"ט). וצ"ע למהג האשכנזים שמל"ה חב"ד צפרהסי"ה בשבת חזון שבו"ה שבת קודם השעה ח"ב [עיין רמ"ה (ס' תקנ"ה ס"ה) א]. ודוחק לומר שכלל אין מהחבליים, ה"ל חזינ"ה לרצונן קשיש"הו זי"ט"ה שבורידו כנהל דמ"ע בקרא"ס הפטורה ה"ל"ב. והנני השי"ת תירון מספיק, ה"ל מקרא מלא (ירמיה פ"ז) דליתו ממרו וקדשו ויס בשבת לא חרבה ירושלים, וחרבה רק ע"י שחיללו השבת, [וכן הוא נגמ' שבת (ק"ט ע"ב)], והנו מתחבלין וטובים תשובה של עון חילול שבת, וזכ מקדושת אותו היום עלמו שמוחר בלוחו שבת, צ"ע שזכור עוונותינו דחילול שבת, והנו חורים בהשבת, ומוחר לפי שבו"ה לורך היום, ויס שבת, כמו קרבנה שבת שהמה מקדושת היום הזה. L

בשאלה שלום כדליתא בשו"ע או"ח (ס' תקנ"ד ס"ב), ומעט זה כהז המג"ה (שם סקנ"ה) דאכור ג"כ לשלוח דורון לחבירו דזכו בכלל שאלה שלום, וכמבאר ברמ"ה יו"ד (ס' שפ"ה ס"ג). וגר"ה לי דמוחר דה"ל אינו עושה דבר זה בתורת התקבוצת וריעותה אלא כדי שיכיר לחבירו מה לאכול וכו"ה בתורה נדקדק וגמ"ח. אבל מה שעושים מעשה אופה מעדנים מהובלים ממחאה וחלב, נראה לי דזה אסור, דזה כיו בכלל דורון לחבירו דאסור משום שאלה שלום.

ונראה לי דהפילו להבטיח לאחד שיפלה לו דורון אחר בהטעה ג"כ אסור, שבצטחה זו גופיה הוא בכלל שאלה שלום. ועוד נראה שח"ס שלה לו אחד בהטעה אינו לריך להחזירו, כי צ"ח שיחזיר לו לא יתבטל מה שחבירו הרחה לו דרך שלום והינה שחבור בהטעה, ור"ה לזה ממשי"כ הרמ"ה בלוח"ה (ס' תרנ"ב ס"ד) שח"ס אחד שלה משלוח מניה לחבירו וכו"ה אינו רוצה לקבלם או מוחל לו ולא במשלוח ידי חיבה. [והטעם דכיון ששלה וברחה חיבתו כבר י"ל ידי חיבה, ע"ן שי"ת ח"ס ח"ה"ה (ס' קנ"ו)].

סימן שנו

א. חולה שצריך לאכול בת"ב האם צריך להניח תפילין קודם אכילתו.

ב. מי שקרא ק"ש קודם התפילה האם מותר לו לקרוא שוב ק"ש בסדר התפילה.

נסתפקתי בחולה שאמר לו הרופא לריך לאכול בהשעה ח"ב, ה"ל לריך להניח תפילין מקודם דל"כ יכיר אסור בחטילה מטעם דעליו לקיים סמ"ה דהנה תפילין א, וכדחזיקו נ"ו לנגב דאסור בחטילה קודם שיטו

סימן שנה

האם מותר לשלוח בת"ב דורון לחבירו כדי שיהא לו מה לאכול במוצאי התענית

יש להספק לפי מה שאנו נהגין שגם במולאי ת"ב חובלין רק מחבלי חלב, ודרך לשלוח כל אחד לחבירו המאה שבורה שאינה מלו"ה כ"כ, ה"ל מותר לשלוח בת"ב צלמו, וכן כו אסור

ע ק פ י

א) בשו"ת מהר"ם שיק האו"ח (ס' רפ"ט) ד"ה ולכאור, כתב דיניח במנחה, מטעם דלענין שאר הדברים מלבד התענית הוי כת"ב, וכן פסק ג"כ בשו"ת זכרון יהודה ח"א (ס' ו"ח), ותבה שם על השואל שנסתפק בזה, וכתב דאדרבה מי שצריך לאכול בת"ב בודאי ראוי לו שלא להניח תפילין בבוקר, דהא טעם המנחה כתב הטור משם מהר"ם מר"ב ז"ל דאין להניח תפילין כמו ביום הראשון של אבל שאין יום מר יותר ממנו, וכיון שהחולה אוכל אדרבא צריך עוד יותר לעשות דבר המזכירו ביום המר והנמחה, ועוד כתב דיש בזה משום הפורש מן הציבור עו"ש. — ולפלא שלא דנו כלל במה שהעיר רבינו דיהיה אסור מטעם דאין לאכול קודם קיום מצוה. — ואולי י"ל כיון דהמנחה מיוסד ד"ה דאין להניח כלל תפילין בת"ב, ממילא כל שלא הגיע זמן מנחה פטור ממצות תפילין, ומטעם זה הקורא ק"ש בת"ב בשחרית בלי תפילין לא הוי כמעיד עדות שקר וכדכתב בשו"ת בנין עולם האו"ח (ס' ל'), וראה בהערה שלאחר זה.

א) ועיין שו"ת חת"ס האו"ח (ס' קנ"ח) ד"ה ובדברי, ותורת משה דברים (דף י"א טור א') ד"ה רבי, (ושם כ' טור א') ד"ה כתיב אם. [וראה עוד מש"ס הגה"ק בעל מחנה חיים ז"ל בספרו "שער חיים" על תהילים (קל"ז), משמיה דמרון חת"ס ז"ל].
 ב) עיין שו"ת הריב"ש (ס' קי"ב) ומובא במג"א (ס' רפ"ב סק"ד). וראיתי למהו' בנטעי גבריא"ל על בין המצרים (עמוד ס"ה) שהביא מהמאירי בספרו "מגן אבות" (עמוד קנ"ז) אשר דן אם יש לומר אבינו מלכנו בשבת ר"ה ועשי"ת, וכתב: וכן כתבו הגאונים שאע"פ שהשבת נאסר בכל מיני הספר ובכל ענין של קינה, בשבת איכה (היינו שבת חזון) התירו לקונן בצבור דרך הכנעה ושכירת היצר מפני שיש בזכירת החורבן והתאוונן על הצרות שאירעו באותו זמן החל משרשי התשובה, וכל שצריך לתשובה ולהכנעה הותרו שאר התפלות אגב, וכ"ש בימים המיוחדים לכך, והכל נגדר אחר העיקר עכ"ל. [וראה דרשות חת"ס ח"א (דף צ"ב ע"א מדפה"ס) ד"ה ועד"ז].

ספר

נטעי גבריא

הלכות בין המצרים

כרך א

מכיל הלכות ומנהגים החל מחודש תמוז, שבעה
 עשר בתמוז, ימי בין המצרים, ר"ח אב עד
 עת"ב, שבת חזון, עת"ב, ת"ב, מוצאי
 ת"ב, עשירי באב, ת"ב שחל בשבת,
 ת"ב שחל במוצ"ש, שבת נחמו,
 חמשה עשר באב,
 תקנת זכר
 לחורבן

ובסופו נספח חלק התשובות
 וקונטרס מילואים והוספות

אספתי וביארתי בעזר הבורא ית"ש
 ברוב רחמיו וחסדיו

גבריא ציננער

*

מנחם אב תשס"ג

עיה"ק ירושלים ת"ו

פרק מז

תפלה בשבת חזון

א. יש נוהגים בשבת חזון להקדים בקבלת שבת א).

ב. מנהג האשכנזים לומר לכה דודי בניגון עצוב ב), אכן מנהג חסידים לומר חרוזי של לכה דודי כרגיל בכל שבת ג), וכן כל הניגונים

א) כ"כ בספר בנין שלמה (טורקא) אות ק"ה שאמר הרה"ק מהרא"י מסאדיגורא זצ"ל טעם על מנהג העולם שבשבת חזון ממהרים להכנסת שבת, כי יש שעות שבנ"י אוחזין בהוצאת שבת ונוהגין קדושת שבת עדיין בשמחה, אך עתה שאין רשאים בהוצאה לאחר כלל בשמחה, צריכים להשלים השעות שחסר להם, ע"כ ממהרין בהכנסה להשלים שיעור הש"ק בשלימות עכ"ד. ואפשר כוונתו כששבת חזון חל בעת"ב או ת"ב דאז א"א להאריך בהוצאת שבת, ובמשנת יעקב ח"ג לסי' תקנ"ב כתב ע"ז, ובאמת במדינתנו לא שמענו לנהוג כן לא מאשכנזים ולא מחסידים.

ב) לקוטי הלוי מנהגי ק"ק ווירצבורג (ברלין תרס"ז), וכן נהג בעל התעוררות תשובה מערלוי לנגן ניגון עצב בלכה דודי בשבתות בין המצרים, ובשבת חזון לא ניגן כלל.

ג) בדברי תורה ח"ו אות צ"ח הביא בשם הגה"ק בעל קול אריה זצ"ל שמתרעם על האשכנזים שמזמרים לכה דודי בניגון אלי ציון עיי"ש. ולפענ"ד ליישב מנהגן כי חרוז לכה דודי היו מזמרים קודם כניסת השבת, שדרכן היה להתפלל בעוד יום והא ראייה שמנהג האשכנזים והובא בפמ"ג סי' רפ"ז שהאבל בא לבית המדרש לפני אמירת שיר של יום השבת דאח"כ הוי כאבילות בפרהסיא עיי"ש, וה"נ לענין זה, משא"כ אנחנו שמתפללים אחר השקיעה (זמן ביה"ש עכ"פ) כבר חל קדושת השבת, ולכן שפיר מנהגינו לומר כרגיל בכל שבת.

וכ"כ בסידור צלותא דאברהם עמוד תמ"ד מנהג הרה"ק מצ'כנוב שלא היו

והזמירות מזמרים כבכל שבת ד).
L

ג. במקום שנהגו לומר במה מדליקין, גם בת"ב שחל בשבת מותר לאומרו ה).

ד. מי שדרכו לטבול כל שבת בבוקר מותר לטבול גם בשבת חזון ו),

משנים הניגונים של לכה דודי בימי בין המצרים, וביאר שם שכרוב בתי כנסיות במדינות אלו נוהגין לשנות הניגונים של פיוט לכה דודי לפי מנהג אשכנז שאין מחליפין בגדי שבת בשבת חזון כדי לעשות פומבי לאבילות גם בשבת, אבל זקניי נהג ללבוש בגדי שבת בשבת חזון לכן לא היו משנים אצלו הניגונים עיי"ש. וכ"כ ברית כהונה מנהגי גרבא אין אומרים לא שום קינה בשבת חזון. וכ"כ בסידור הגאונים והמקובלים שמנהג פרושים שבשבת חזון מנגנין בניגון של איכה, והחסידיים לא סובלים כלל ניגון עצוב כזה ביום השבת. ועובדא ידענא ממו"ר מפאפא זצ"ל שפ"א עבר לפני התיבה בשבת חזון בעיר פאפא בעל תפלה והתחיל לומר לכה דודי בניגון של אלי ציון, ולפי שלא יכול לסבול זאת, יצא מבית הכנסת ועבר להתפלל לבית המדרש דבחורים.

ד) דרכי חיים ושלום אות תרנ"ט שבשבת חזון היה מזמר בקדושה ממקומך בניגון התעוררות כמו בשמחת תורה עיי"ש. ומנהג ק"ק ראבב באונגארין לומר שלום עליכם בסעודת ליל שבת בניגון אלי ציון וכו'. וראה בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' קי"ב.

ה) פמ"ג בספרו נועם מגדים אות ט' והובא במנחת שבת סי' ע"ו אות י"א. וראה שם הגדולים החדש ח"ב בהגהות שארית ציון מערכת פ' אות פ"ט שדחה דברי הפמ"ג שאין לומר במה מדליקין בת"ב שחל בשבת דאסור בד"ת ולכאורה אין לך פרהסיא גדול מזה, דעיקרו נתקן בדיבור, ולכן באמת הדר בספרו נועם מגדים ופסק דיאמרו.

ו) כה"ח סקר"ב.

(21)

Moellin, Jacob ben Moses

ספר

מהרי"ל

מנהגים

של רבינו יעקב מולין זצ"ל

יוצא לאור ע"פ דפוסים ישנים וכתבי יד
בצירוף ציונים ומקורות, הארות והערות
שינויי נוסחאות ומפתחות

על ידי

שלמה י. שפיצר

מפעל תורת חכמי אשכנז
מכון ירושלים • תשמ"ט

לומר פרקים אם חל ט' באב בשבת⁹, עכ"ל. וכן אמר מהרי"ל ליתן בגדים
לכבס גם בר"ח אב וכן איתא בא"ח¹⁰ ובער"ה התיר¹¹. וכן תמצא לענין
רחיצה בספר רוקח¹² שר"ה באיסור רחיצה כלאחריו¹³ וערב ר"ח מותר.

ואשר שא"ת¹⁴ היכא דנדחה ט' באב משבת לאחריו אותו שבוטע שלפניו
מותר לספר ולכבס או לא. כן נראה כיון שנדחה לאחד בשבת אין עליה דין
ט' באב אלא כאלו איקלע קביעותא בא' בשבת דמי, וכל הימים שלפניו
מותר לספר ולכבס בהן¹⁵.

הג"ה¹⁶: וכן אנו נוהגין בשבת שלפני חזון ישעיהו אין נוהגין לכבס
בגדים¹⁷. ובסוף מסכת תענית¹⁷ פוסק דמותר לספר ולכבס אחר ט' באב¹⁸.
קמין¹⁹ או אשה כימי ליבונה מותרים לכבס שבוטע שחל ט' באב בתוכה²⁰.

ונדה יבולה לטבול ולרחוץ במים²¹ חמין²² לפי שגדולה המצוה, כדאמר²³
גדול פריה ורביה בפני הקב"ה יותר מבנין כ"ה שנה חדש יהיה בלפניו ושני
חדשים בביתו (מלכים א' ב, כח), ללבד בתשעה באב עצמו אסור²⁴.

7 בגדיי שבת נהגו רבותינו לשנות קצת בשבת של חזון ישעיהו. ואין

שינויי נוסחאות

ב. ולגסן (מהרא"ק) ולחמץ (ג). ג. הוספה: מליקוטי מהרי"ל ויילא מומר לחמץ לקטנים הראש אחר ר"ח²⁵,
ולכבס בגדיהם ולא הרצה ימל²² (ד). הוספה: תשובת רבינו מהנדפוסות ט' טו ב-ג (ה).

- 14. מהרא"ק סי' קמד (באמצע).
- 15. כן בטוש"ע סי' תקנא סעי' ד. ועיי"ש דעות נוספות.
- 16. במהרא"ק סי' קלג הגה ג.
- 17. כט, ב.
- 18. כ"פ הטוש"ע סי' תקנא סעי' ד.
- 19. מהרא"ק סי' קלג הגה ז, והמקור הוא ברוקח סי' שי.
- 20. הרמ"א בד"מ שם ס"ק ו בשם מהרא"א מפראג, וכ"פ בהגהותיו סעי' ד.
- 21. כ"פ המשנ"ב סי' תקנא ס"ק צג בשם הלבוש בקטנים שיש להם חטטים בראשם.
- 22. כ"פ הרמ"א שם סעי' יד ובמשנ"ב ס"ק פג (מקור הדין בהגה"מ לט' באב אות נח, עיי"ש).
- 23. כ"כ הרמ"א בד"מ סי' תקנא ס"ק ו בשם מהרי"ל ואגודה וכ"פ בהגהותיו סעי' טז.
- 24. כ"כ הבה"ל סי' תקנא סעי' טז ד"ה ולצורך.
- 25. מכאן לא נמצא במהרא"ק לפניו, אלא ברוקח סי' שיב.
- 26. כ"פ בטוש"ע סי' תקנד סעי' א.
- 27. מהרא"ק סי' קלג הגה ח.

- ומהרי"ל, וכתב שהאיסור מחצות ואילך. וכ"פ הרמ"א בהגהותיו סי' תקנא סעי' ב. ועיי"ש במשנ"ב ובבה"ל ובמקור חיים.
- 9. בשו"ת מהרי"ל סי' מד כתב: כשחל ט' באב בשבת אסור ללמוד אחר חצות עכ"ל. וכיון שאומרים פרקי אבות בשבת אהה"צ, אין אומרים אותו כשחל ט' באב בשבת. ואף אם חל ערב תשעה באב בשבת א"א פרקים, ע' ד"מ סי' תקנד ס"ק א בשם שו"ת מהרי"ל סי' מד שמביא גירסא אחרת משו"ת מהרי"ל הנ"ל: אפילו חל ערב ט' באב בשבת אפ"ה אין ללמוד אחר חצות. וכ"פ הרמ"א בהגהותיו סי' תקנא סעי' ב לדעת המשנ"ב ס"ק ט. ועיין בפוסקים שיש מתירים ללמוד בכל יום השבת ויש אסורים בכל יום השבת, וראה במהרא"ק סי' קלו הגה ב.
- 10. סי' תקנא.
- 11. כ"כ הרמ"א בד"מ סי' תקנא ס"ק ו בשם מהרי"ל וכ"פ בהגהותיו סוף סעיף ג.
- 12. סי' שי: מנהג אבותינו הקדושים, שם סי' שיב בשם ר' קלונימוס מרומא.
- 13. טור סי' תקנא בשם אבי העזרי: נהגו אבותינו. שו"ע שם סעי' טז: יש נוהגים.

הלכות ט' באב
מחליפין כל ה
מהרא"ק. בספר
[ח] מהרי"ל סג'
אבל עם חומץ
אמר מהר'
המצרים: כדי
גדול הגיד לנו
אע"פ דאם אה
לונים ואנונימי
שבוטע שחל
גם שלא להשג
נרצת המזון, ה
אמר מהר'

ה. הוספה: בשבת חזון י
[ח] א. את העם ולי
אכלו עד עתה יממין
סקורין ויכסלן⁵ (אורח
ו. אע"פ שכולס מין אה
ט. הוספה: וגם לא הסו
הוספה: תשובת רבינו מ
28. כ"כ הרמ"א בד
מהרי"ל ועוד ראשוני
עיי"ש. עיין לקמן סי'
נוהגים אבילות בשבת
לשבת, עיי"ש מה שהג
בגדי שבת כרגיל —
להחליף וכ"כ שו"ת
משנ"ב סי' תקנא ס"ק ו
29. צ"ל הגהות מימ
במנהגי ט' באב.
30. תענית סי' כג ומז
שם בס"א. ועיי"ש בכ"ח
31. ראה לפיל הערה 8
[ח] 1. סי' כג. וכ"פ
שו"ת מהרי"ל סי' טו ג.
דגים עם יין.
2. כ"ה בשו"ת מהרי"ל
סי' תתמ, מובא בב"י
אשכנזיות. וכ"פ בשו"ע

מחליפין כל הבגדים²⁸ כשאר שבתות להראות קצת סימני אבילות²⁹ עכ"ל,
 מהרא"ק. בספר אגודה³⁰ כתב בשבת חזון ישעיהו לא ילבשו לבנים אך כתונת³¹
 [ח] מהר"י סג"ל הנהיג³² בביתו שלא לבשו דגים עם יין בשבוע של ט' באב,
 אבל עם חומץ התיר שאין בו הנאת³³ יין, וכן הוא באגודה מסכת תענית.
 אמר מהר"י סג"ל טוב למנוע מלברך זמן על שום פרי חדש כל בין
 המצרים³⁴ כדי למעט שמחה³⁵, וכן ראיתי הג"ה באגודה מספר כל בוי. ואגב
 גררא הגיד לנו אמ"ן מהר"י סג"ל שחייבין לברך זמן על כל מין ומין של פרי,
 אע"פ דשם אהד לכלם דכמה מיני אגסים הן, וכן תפוחים וגודגניות³⁶ וכן
 לוזים ואגוזים כל אחד מין לעצמו לברכת זמן³⁷.
 שבוע שחל ט' באב בתוכה היה מהר"י סג"ל מזמן ברכת המזון בלי כוס,
 גם שלא להשקותו לקטנים³⁸. ואם שתה שכר שעורים שקורין ביר אחר
 ברכת המזון, היה מברך עליו שהכל נהיה בדברו³⁹.
 אמר מהר"י סג"ל שלא לבנות ושלא לנטוע בשבוע של ט' באב⁴⁰.

שינויי נוסחאות

ה. הוספה: בטבת חזון ישעיהו (מהרא"ק). ב. מימוני²⁹ (1. מהרא"ק).
 [ח] א. את העם (לי). ב. טעם יין (2. פרט. 6). ג. שאין לעשות שהיינו (כ"ל. רש"ט). ד. מאחר שלא
 אכלו עד עתה יתמין עד שנת נחמו וינרך וישמח בשמחה (לי). ה. אדומים וגם על השחורים (2). שחורים
 שקורין וייכשן⁵ (אוק. לי). סק"י קירשן⁶ (3). כגון אסיל קירשן ועל וייכשיל קירשן (4). או שאל מיני קירשן (פר).
 ו. אע"פ שכולם מין אחד הן מ"מ כל אחד... (6). ז. מאחר שיש להם שם לווני (לי). ח. יין (3. 4. פר. שכ"ט).
 ט. הוספה: וגם לא הסזיק כוס שיכר בדו לזמן עליו, רק אחר נכמת המזון שטה... (ש"ט). י. ללא גרע ממים (לי).
 הוספה: חשובות רבינו הנודפסות ס"י טו ג (1). יא. ויעלו הסנויות (1. 3. 4. פר. שכ"ט. לי). וספורים (9).

- 28. כ"כ הרמ"א בד"מ ס"י תקנא ס"ק יא בשם מהר"ל ועוד ראשונים וכ"פ בהגהותיו ס"י א, עיי"ש. עיין לקמן ס"י ט, ששאלו את מהר"ל איך נוהגים אבילות בשבת שלא לשנות הבגדים מחול לשבת, עיי"ש מה שהשיב, אמנם יש מתירים ללבוש בגדי שבת כרגיל — ב"י סו"ס תקנב שהמנהג להחליף וכ"כ שו"ת הרדב"ז ח"א ס"י תרצג, ע' משנ"ב ס"י תקנא ס"ק ו בשם הגר"א והר"י עמדין.
- 29. צ"ל הגהות מימוני והוא בסוף הלי' תענית כמנהגי ט' באב.
- 30. תענית ס"י כג ומוזכר בד"מ שם. ונפסק ברמ"א שם בס"א. וע"ע בב"ח מש"כ בנידון בסו"ס תקנב.
- 31. ראה לעיל הערה 28.
- [ח] 1. ס"י כג. וכ"פ הרמ"א ס"י תקנא ס"י ט, ע' שו"ת מהר"ל ס"י טו ג. אולם הט"ז ס"ק ט התיר גם דגים עם יין.
- 2. כ"ה בשו"ת מהר"ל ס"י לא ב בשם ספר חסידים ס"י תתק, מובא בב"י סו"ס תקנא בשם תשובת אשכנזיות. וכ"פ בשו"ע ס"י תקנא ס"י יו. ע' ד"מ
- 3. ע' משנ"ב ס"י תקנא ס"ק צח, שהטעם משום שהוא זמן פורענות.
- 4. ל"מ. וראה בספר מטה משה ס"י תרצז.
- 5. = חמרן.
- 6. = דובדבן.
- 7. כ"כ בשו"ת מהר"ל הנדפסות ס"י קכו בשם ספר חסידים, וכ"פ השו"ע ס"י רכה ס"י ד. אך יש סוברים שבמין אחד די במה שבירך בפעם ראשונה שהחיינו (א"ר ס"י רכה ס"ק ט ובהגר"א ס"ק י, ע' משנ"ב ס"ק יד ושעה"צ ס"ק יח). דברי רבינו נמצאים בתרומת הדשן ס"י לג ובפסקים וכתבים ס"י קלא, וכן בספר יוסף אומץ ס"י תרד.
- 8. כ"כ בשו"ת מהר"ל ס"י טו ז, מובא במג"א ס"י תקנא ס"ק לב בשם מהר"ל, וכ"פ במשנ"ב ס"ק עא.
- 9. וכ"כ בשם רבינו בשכנה"ג שם הגב"י אות מ.
- 10. כ"פ הטושו"ע ס"י תקנא ס"י ב. ובדברי רבינו משמע דכל בנין ונטיעה אסור, וכן נמצא בטור, וע' בב"ח שם.

חידושי הלכות, הגהות ונימוקים
על שלחן ערוך אורח חיים

אשר נתחבר על ידי
נאון עוזנו, רוח אפינו משיח ד', שר התורה, מו כמורה מורה,
קודש הקדשים, רבן של כל בני הגולה, אור עולם,
אדונינו מורינו ורבינו, כבוד קדושת שם תפארתו, מרנא ורבנא
מוה"ר רבי **חיים אלעזר שפירא** זצוקלה"ה ז"ע ועכ"י
אב"ד ור"מ דק"ק **מונקאטש** והגלילות יע"א

בעל מחבר ספרי
אות חיים על הלכות תפילין, אות שלום על הלכות מילה, דברי תורה,
הגהות הירושלמי, חיים ושלום על התורה, המושה מאמרות, מאמר ארון כל,
מאמר זכרון צדיקים, מאמר מילי החספודא, עולת המיד, שו"ת מנחת אלעזר,
שער ישיבד על המועדים וחדשי השנה, ועוד
ועוד חיבורים אשר נשארו בכת"ק

בירוקלין, נוא יארק יע"א
חדש שבט, ה'תשע"ד

76

[ב] אפילו בשבת של חזון אין מחליפין ללבוש בגדי שבת, כי אם הכחונת לצד (מדברי הלכות תשעה באב [רמז] חללה, והנהיה אשירי פרק במה דמעניט [סמון לח], ואגודה [תענית פ"ד, סימן כג], ורוקח [סימן ע"א], אבל פורשין פרוכת של שבת, אם לא שאירע תשעה באב בשבת ונדחה, שאז אין פורשין פרוכת של שבת. ומי שיש לו ייטואין בשבת נחמו, מותר ללבוש בגדי שבת בשבת של חזון (מהר"ל): L

נימוקי אורח חיים

לשיטתו, כיון דכתיב במגילה (אסתר ט, טז) 'והחדש' אשר נהפך וגו', על כן הוא כל החדש כשר, היינו מראש חודש לקריאת המגילה. והכי נמי דכתיב (ירמיה ג, טד) 'בחדשה' ימלאונה, ופירש רש"י (שם ד"ה כל), ו[כן] דרשו רז"ל (תענית טז, ב) [והשבת וגו'] חדשה (השם ג, יג), שזהו חודש אב (לפורענות ר"ל), על כן איתא בירושלמי שנהגו אבילות לאסור כיבוס כל החדש (ולשיטתו) כזכר. ועל כן יש להביא סיעתא לדברי המגן אברהם דכל חדש אב פן יטעון ויקטרג הבעל דבר שהוא מוחזק, (כמו שכתב המגלה עמוקות [אופן קו]) שיעקב חפס ממנו חדש הלול, וכשני חדשים אלו ממנו אב נשאר מוחזק, קים לי כאנשי צפורין כירושלמי כזכר לעיל שהוא כל החדש, ועל כן ריע מזלייהו אז דשוגאיהן של ישראל, ה' ישמרנו ויגאלנו במהרה בימינו. ובשער ישישבר (שם) הארכתי עוד מזה:

ראש חודש הלול, ובדבריו בעזרת השם יתברך בשער ישישבר הארכנו בזה (מאמר חדש חמיו אב, אות יא. וראה עוד מאמר ימי הרצון לחדש הלול, אות א) דהוא נפלאות בעינינו על גאון עוזנו המגן אברהם בזה, שלא ראה מפורש דברי הוזהר הקדוש פרשת יתרו (ח"ב פ"ג, ב), וזה לשון הוזהר הקדוש: עשו נטל ברוא דיליה תרין ירחין חמיו אב, ואיהו לא אשתכח ואחאבד, דהא אלול לאו דיליה הוא, ואפילו אב ט' יומין אינון דיליה ולא יתיר, עד כאן לשון הוזהר. הרי במפורש להיפך דהיינו שלאחר ט' באב אין עוד חלקו של עשו, ואם כן אינו צריך להשתמטי מיניה דהנכרי (בגלות עשו הוא אדום הלזה) בכל החדש. וכבר העיר מדברי הוזהר הקדוש אלו בקרבן נתנאל (ר"ס פ"ד דתענית, אות ה) על הרא"ש (שם בתענית [כט, ג]), וכתבנו שם ליישב קצת דברי המגן אברהם, ואין כאן מקומו להאריך בדברי אגדה ופרד"ס.

7

[ב] אפילו בשבת של חזון אין מחליפין ללבוש בגדי שבת וכו'. וקשה להא' הוי כאבילות דפרהסיא דאסור בשבת. והנה עיין בצכור שור (בסוף התפילות שיה) למסכת תענית (בד"ה לאותי סמון הק"ב) מה שכתב על דברי המגן אברהם (פק"ד) שכתב, דאם חל תשעה באב בשבת או בראשון בשבת, לא ישב בסעודה שלישית במסיבה של חכרים. ותמה החבואות שור על זה, דאם רגיל בכך (לישב סעודה שלישית במסיבה) הוי כאבילות דפרהסיא, ואסור למעט אז במסיבת חכרים, עיין שם. אם כן כל שכן במלבוש שבת

סעיף ב ת' הי
עד בין השמשות.
מלבד שליח ליבו
קלומיר. [א] ונהי
ולכן אם ח

(סטריימיל), למ
בשבת קודש,
נוהגים כולם לי
אז הוי כעושה
כל שכן שלא יכ
שהוא אבילות י
רבותיו ואבותיו
הנדיקים והחסי
בסטריימיל
ומה שכתבו ה
אשרי חביו
ברמ"א - שלא
על מנהגם במ
ממהר"ל ארץ
(קאפעלוש) גם
לכשו לשבת, ואי
חול לשבת, רק
לא הוי אבילות
כל כך לכל, מה
- [ועיין בדבריו
לענ
והנה מלאחי ;
הגאון הו
שהרעיש על מני
בשבת חזון, ולוב
דפרהסיא, ועושי

הלכות תשעה באב ושאר תעניות תקנו

רעג

תקנו דין סעודה המפסקת

סעיף ב תשעה באב לילו כיומו לבל דבר, ואין אוכלים אלא מבעוד יום, ובין השמשות שלו אסור כיום הכפורים. הגדה: ומותר בחליה וסיכה ועילת הסנדל עד בין השמשות, ומיהו בחול נוהגין לחלוץ מעלים קודם שיאמר ברכו, ואם הוא שבת חוללים לאחר ברכו, מלבד שליח ליבור שחולץ קודם ברכו (הנחות מיימוני). רק אומר תחלה המנדיל וכו' (מהגיס בשם מהר"א קלחניר). [אן ונהגו שלא ללמוד בערב תשעה באב מחזות ואילך, כי אם בדברים המותרים בתשעה באב. ולכן אם הל בשבת אין אומרים פרקי אבות (מהרי"ל ומהגיס). וכן לא יטיל ערב תשעה באב:

נימוקי אורח חיים

שגם כונת האור זרוע [שהביא גם הרמ"א בזה] לא היה כמו שנהגו האשכנזים עד כאן לשונו הזהב, עיין שם. וכן במנהגי הגר"א בספר שערי רחמים (הלכות שבת, סימן עג) שאפילו חל תשעה באב בשבת, אין לשנות כלל מצדדי שבת, עיין שם ובניאור הגר"א על אורח חיים בזה (פק"ט). והרי יש לנו עוד ראייה מסידורי האר"י (ראה סידור רבי שבת, קודם קבלת שבת בשעה שפד העינת השן, ד"ה ועתה נבאר בקצרה) שכתבו ברעש על האכלים ר"ל שאין מחליפין בגדיהם בשבת, ומכל שכן לפי זה בשבת חזון שהוא הצילות ישינה, בודאי יש להחליף וללבוש בגדי שבת:

סימן תקנו

[אן ונהגו שלא ללמוד בערב תשעה באב מחזות ואילך, כי אם בדברים המותרים בתשעה באב וכו'. בניאור הגר"א (ד"ה ועתה) כתב על זה דחומרא יתירה היא, דהא אין נוהג שום דבר מדברים הנוהגים בתשעה באב בחליה וכו', עד כאן לשונו. ובאמת החמירו בזה הפוסקים גם כשחל ערב תשעה באב בשבת, כיון שיכול ללמוד דברים המותרים, ואינו ציטול חורה, כמו שכתוב במגן אברהם (פק"ו) בזה. אך נראה לי מקור וסמך קצת לדברי רבינו הרמ"א ומהגו שהביא בזה שלא ללמוד

המחמירין
בשבת
בשבת

(שטר"ימ"ל), למי שנהוג בו בשבת ולא יסירנו בשבת קודש, וגם בשבת צימיו אכלו ל"ע נוהגים כולם לילך בו, משום דאם לא ילבשה אז הוא כעושה שבתו חול באצילות דפרהסיא, כל שכן שלא יסירנו בשבת חזון (דקיל הרבה שהוא אצילות ישינה). על כן שפיר נכון מנהג רבותינו ואבותינו ז"ל שלפנינו ובדורותינו הדיקים והחסידים שנהגו לילך בשבת חזון בשטר"ימ"ל כמו בשאר שבת קודש.

← ומה שכתבו הראשונים ז"ל - (ראה הלכות אשכנזי תשעה באב, ס"ד. מרדכי הלכות ט"ז) כמובא ברמ"א - שלא להחליף בגדי שבת, יש לומר על מנהגם במדינותם, ומקורם מאור זרוע ממהרי"ל ארך השכנו הישינה, שהלכו צה"ט (קאפעלוש) גם בשבת, רק א"ת היפה והחדש לבשו לשבת, ואינו ניכר לכל כלל בין בגד של חול לשבת, רק שזהו יפה וחדש יותר, על כן לא היו אצילות דפרהסיא, כיון שאינו ניכר כל כך לכל, מה שאין כן בשטר"ימ"ל כמזכר - [ועיין בדבריו לעיל סימן תק"ל ס"ק ג' לענין חול המועד].

והנה מנאמי שההנהגה נפשי עוד בקדמונים הגאון הרדב"ז בתשובות (ח"ב, סימן תרנ"ג) שהרעיש על מנהג זה שאין מחליפין בגדיהם בשבת חזון, ולובשים בגדי חול, והיו אצילות דפרהסיא, ועושים מקודש חול. וכתב שיש לומר

באב נרמו
פורשין
שיש לו

עו, כו
וא כל
קריאת
תשעה
דרשו
והושע
(על
לאסור
קן יש
חדש
שהוא
ישן קו)
ודשים
תלמידי
יחדש,
זראל,
שער

יפיון
דהא
והנה
וסכת
על
חל
ישב
חמה
לישב
ילוח
ריס,
שבת

שמור שמים ארץ

ענין שמים השם

ספר תבואות שור השלם והמפואר

שלשה ספרים נפתחים

ספר

שמלה חדשה

וספר

תבואות שור

וספר

בכור שור

שחיבר הרב הגאון האמיתי שור סיני ועוקר הרים שהרכיב תורה בישראל
 הרב הקדוש המפורסם בתורה ותסידות ה"ה אב"ד ור"מ
 מוהר"ר אלכסנדר סענדר שור זצלה"ה
 בהרב המגיד מוהר"ר אפרים ולמן שור זצלה"ה
 והרוצה לעמוד על עקרי החיבורים ושורשיהם, ועל מה הטבעו אדניהם,
 יעיין בשער השני

ספר הזה כבר נדפס הרבה פעמים
 ועתה נתחדש הדיו בעזה"ש"ת באור חדש על ציון המצוינת בהלכה
 וזה שמו אשר יקבנו
ציוני טל
 והם ציונים לתורה, לבאר ולציין בדברי רבינו המחבר ז"ע

ונספח אל הקודש בכרך שני
ספר לבושי שרד
 ואחריו הדפסנו השמלה חדשה עם המפרשים האחרונים על הדף
 ה"ה ספר **לוטה בשמלה** וספר **מוטה אשר**
 וגם הוספנו בעזה"ש"ת
ספר אמרי טל

צבי אביגדור פקקסטע
 בלאאטו"ר מאיר זצ"ל
 טאנסי - נא יארק יצ"ו
 שנה ושחמתם בזה' לפ"ג (עם החיבות)

ואלה דברי בן אמותי החכם השלם הרצני המופלג מוהר"ר אפרים זלמן נר"ו, מגיד משרים צניח המדרש הגדול פה קהלמינו י"ו, על אודות חזני הזמן, ושמו חכם צדאשי המרוזות.

אפרים רוא"ה רוח עריצים. מקום פרקליטין ומליצים. הללות ובאו בה פריצים. משוררים בשיר כת לצים.

פושעים נמנה וקאי בעמוד והוצ"א. לאינו בקי כמוהו טבעו בבזון ואין פוצה. מקרקר קר כגמלא פריצא. אינם יודעים רבונם ולקחל מרוצה.

רוממות אל בגרוג"ם ולשונו"ם יחליקון. מלו"ת בלפי מעלה טורקין. ברגליהם רופסין ושן חורקין. כולא שעת"א בשיחי פיהו ובכלבין משחקין.

יום יום צפינו לישועה ובמקום גיל"ה תהא רעדה. על בטול תורה ועבודה. עוברים חוק וזמן קריאת שמע ותפלה וזמן סעודה. מנחה היא שלוחה לארונ"י לעשו כי שמו שקוציהם בבית אשר נקרא שמו עליו לתמה"ו בקול חרדה.

מה נכבד היום מלך ישראל ונואלו. לשמוע שיר בסילוי"ם מרים קלון בית ארונ"ו להללו. ה' יחתו מריביו עליו בשמים ירעם ועליון יתן קולו. אשרי כל חובי לו.

שם גמרא אמר רבי אליעזר זה שליח צבור בו שאינו הגון. כתב המגן אברהם (ארי"ה) סימן נ"ג ס"ק ח', והאר"ן בשם תשובות הגדולים (ר"א ששון בתורת אמת סי' קצ"ו בשם רא"ם סי' פ"ח, ונוד) דאפילו המיר ושב יכול להיות ש"ך, ע"ש. והנה לפי מה שכתב שם בשם הוהר (ח"ג צ' ע"ב) דיש לזהר צבעל מוס דהוה ליה פגום, ופסק המגן אברהם שם כן, אם כן הוא הדין בהמיר ושב, דהא כתבו המוספות לקמן דף כ"ו ע"א ד"ה אי מה, דהמיר ושב הוה ליה צבעל מוס, ע"ש, וק"ל. וש"ס ו' דף כ"ו (פ"א) אשתמיטתיה להרב ט"ז אורח חיים סימן קכ"ח ס"ק כ"ו, ע"ש.

אין לתמוה אמה שכתבו מוספות שם ד"ה אי מה, להוכיח דכהן צעל מוס נושא כפיו, מסוגיא דשם, ולמה להו כולי האי, הא מתניתין ונרייתא הוא במגילה דף כ"ד (ע"ב), דאינו

לאות חיים סימן נ"ג וסימן קכ"ח

אסור כי אם משום הסתכלות העם. דיש לתרץ להם צמומן עוברין מיירו, דאינו אסור כי אם משום הסתכלות.

דף ל' ע"א גמרא, רבן שמעון בן גמליאל אומר ישנה בו, אם רגיל לטעור בעשרה בני אדם

סועד בהמשה בו. פירש רש"י (ד"ה בעשרה) בעשרה שהיו סועדים עמו לכבודו, עכ"ל. עיין במגן אברהם (ארי"ה) סימן תקנ"ב ס"ק י"ד, דאם חל תשעה באב באחד בשבת, או שחל בשבת ומדחה, לא ישב בסעודה שלישיה בשבת במסבת חצירים, עכ"ל. ויש לתמוה דמשמע הכא דאפילו בחול מותר רק שימעט, והיינו אליבא דרשב"ג, אבל לתנא קמא אינו נריך אפילו למעט מרגילתו. וחו כיון דמוכח כאן דזה הוה כעין חצילות מה שממעט חצירים הרגילים אלנו, אם כן אסור בשבת. ולא דמי למה שכתב המגן אברהם שם בשם הרזקה (ה"י הסנה באב סי' ש"ב) שישב צלצון נפש, דההיא הוה ליה ליעטא ודברים שבלב, כמו שכתב (קהלת ד' ד') לב חכמים צניח אלנו, מי שרגיל בכל שבת לסעוד סעודה שלישיה עם חציריו ומיודעיו, ומונע שבת זה, הוה ליה כחצילות פרהסיא, וק"ל.

מה שכתב הט"ז אורח חיים סימן תקנ"ג ס"ק ב', ותמה מאד אמה שכתב בהג"ה (פסקי ב') שנהגו שלא ללמוד בשבת ערב תשעה באב אחר חצות, ולא לומר פרקי אבות, מאי שנא מאכילת בשר בו. נראה לעניות דעתי דלא קשה מידי, דמשמע בשבת דף (ס"ג) [ס"ב] ע"ב עונג ושמהה לאו חדא מילתא היא, ועונג לחוד ושמהה לחוד. ולכן אכילת בשר דפשוט דהוה עונג כדכתיב (ישעיה צ"ה ב') ותחטנו דשן וגו', אסור למנוע בשבת, דכתיב (שם צ"ח י"ג) וקראת לשבת עונג, אבל לימוד תורה דשמהה הוא דמקרי, כמו שכתוב (תהלים י"ג ט') משמחי לב, ולא מנינו בשום מקום דמקרי עונג, ולא נלטווינו בשבת על השמחה. גם לא נלטווינו ללימוד תורה בשבת משום חטונג, רק משום דהוא יום סנוי. ואדרבא מבוחר בסימן ר"ל (פסקי ב') דהחלמדי חכמים ימשכו יותר באכילה ושתייה, ואף על גב דלשון רמ"א שם דהרי הם מתענגים בלימודם בו, הוא שיגרת לישנא. וכיון דהוא שמחה בלא עונג, אסור ואפילו בשבת. ולא דמי למה שכתבתי לעיל שאין למנוע מאכילת חצירים בסעודה שלישיה, דהתם נמי חטונג הוא לו, שמחכד ונהנה מזה. ולכן הגח לישראל אם אינם נביאים בו, ומנהגן תורה היא, וכן דעת המגן אברהם (פסקי ד') דילמוד רק דברים המותרים בתשעה באב.

לאות חיים סימן תקנ"ב

שם סימן תקנ"ג

סליק מסבת תענית

